MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTIDA TA'LIM SIFATI MINOTORINGINI TAKOMILLASHTIRISHNING PEDAGOGIK MEXANIZMI

TURDALIYEVA SEVARA ADAXAMJANOVNA
Toshkent shahridagi puchon universiteti
ilmiy va pedagogik kadrlar
tayyorlash markazi
magistratura mutaxassisligi
"70410801" – menejment: ta'lim menejmenti

imrconf.com

ANNOTATSIYA: *Ushbu ishda maktabgacha ta'lim tashkilotida ta'lim sifati monitoringini takomillashtirishning pedagogik mexanizmlari tahlil qilingan. Tadqiqotda ta'lim sifati monitoringi tushunchasi, uning mazmuni va asosiy komponentlari yoritilib, maktabgacha ta'lim jarayonida sifatni baholash va nazorat qilishning zamonaviy yondashuvlari o'rganilgan. Shuningdek, monitoring tizimini samarali tashkil etishda pedagogik diagnostika, kuzatuv, tahlil va baholash usullarining o'rni asoslab berilgan. Ishda raqamli texnologiyalar, interaktiv monitoring vositalari hamda innovatsion pedagogik yondashuvlarning ta'lim sifatini oshirishdagi ahamiyati tahlil qilingan. Natijada maktabgacha ta'lim tashkilotlarida monitoring tizimini takomillashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqilgan.*

Kalit so'zlar: *Maktabgacha ta'lim, ta'lim sifati, monitoring, pedagogik mexanizm, baholash, pedagogik diagnostika, innovatsion yondashuv, raqamli texnologiyalar, sifat nazorati, ta'lim jarayoni, interaktiv metodlar, kompetensiya.*

imrconf.com

KIRISH

Maktabgacha ta’lim tizimi har bir davlatning kelajak avlodini shakllantirishdagi eng muhim bosqichlardan biri hisoblanadi. Chunki aynan ushbu davrda bolalarda asosiy bilim, ko‘nikma, ijtimoiy va kommunikativ kompetensiyalar shakllana boshlaydi. Shu sababli maktabgacha ta’lim tashkilotlarida ta’lim sifatini doimiy ravishda nazorat qilish va uni takomillashtirib borish dolzarb masalalardan biridir.

Ta’lim sifati monitoringi - bu ta’lim jarayonining holatini tizimli kuzatish, tahlil qilish va baholash orqali uning samaradorligini oshirishga qaratilgan pedagogik jarayondir. Maktabgacha ta’limda monitoring tizimi nafaqat bolalarning rivojlanish darajasini aniqlash, balki tarbiyachi-pedagoglarning faoliyati, ta’lim mazmuni va metodlarining samaradorligini ham baholash imkonini beradi.

Bugungi kunda ta’lim tizimida raqamli texnologiyalar va innovatsion yondashuvlarning keng joriy etilishi monitoring jarayonini yanada samarali tashkil etish zaruratini yuzaga keltirmoqda. An’anaviy kuzatuv va baholash usullaridan tashqari, zamonaviy diagnostik vositalar, elektron platformalar va interaktiv metodlar ta’lim sifatini real vaqt rejimida tahlil qilish imkonini bermoqda.

Mavzuning dolzarbligi shundan iboratki, maktabgacha ta’lim sifatini oshirish bevosita bolalarning keyingi bosqichlardagi muvaffaqiyatiga ta’sir qiladi. Shuning uchun monitoring tizimini pedagogik mexanizmlar asosida takomillashtirish ta’lim jarayonining samaradorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

ASOSIY QISM

Maktabgacha ta’lim tizimida ta’lim sifati monitoringi so‘nggi yillarda davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biriga aylandi. 2023-2025-yillar oralig‘ida qabul qilingan farmon va qarorlar ushbu tizimni tubdan

modernizatsiya qilish, pedagogik mexanizmlarni raqamlashtirish va sifatni baholashning yangi yondashuvlarini joriy etishga qaratilgan.

2023-yil 26-maydagi PF-79-sonli Farmonda maktabgacha va maktab ta’limi tizimini samarali boshqarish, pedagogik jarayonlarni takomillashtirish hamda sifat monitoringini kuchaytirish asosiy vazifalardan biri sifatida belgilandi. Ushbu farmon doirasida ta’lim muassasalarida boshqaruvning yangi modeli joriy etilib, monitoring jarayoni faqat nazorat emas, balki rivojlantiruvchi mexanizm sifatida qarala boshlandi.

Shuningdek, 2023-yilda “O‘zbekiston – 2030” strategiyasi doirasida ta’lim sifatini oshirish, raqamli boshqaruv tizimlarini keng joriy etish va pedagogik faoliyatni baholashning shaffof tizimini yaratish vazifalari belgilandi. Bu hujjatlar maktabgacha ta’limda monitoringni faqat statistik kuzatuv emas, balki real vaqt rejimidagi tahlil tizimiga aylantirishga xizmat qildi.

2024-yilga kelib maktabgacha ta’lim tizimida innovatsion yondashuvlar yanada kuchaydi. Xususan, raqamli platformalar orqali pedagoglar faoliyatini baholash, bolalarning rivojlanish indikatorlarini elektron monitoring qilish va avtomatlashtirilgan tahlil tizimlari joriy etila boshlandi. Bu jarayon monitoringni subyektiv baholashdan obyektiv va ma’lumotga asoslangan tizimga o‘tkazdi.

2025-yilga oid farmon va qarorlar esa boshqaruv samaradorligini oshirish va pedagogik mexanizmlarni yanada modernizatsiya qilishga qaratildi. 2025-yilda qabul qilingan hujjatlarda ta’lim tizimini raqamlashtirish, boshqaruvda sun’iy intellekt va analitik tizimlardan foydalanish, shuningdek, pedagogik monitoringni integratsiyalashgan platformalar asosida yuritish vazifalari belgilandi.

2023-2025-yillarda maktabgacha ta’lim tizimida ta’lim sifati monitoringini takomillashtirish jarayoni tubdan yangi bosqichga chiqdi. Bu davrda monitoring faqatgina nazorat vositasi emas, balki rivojlantiruvchi,

imrconf.com

tahliliy va boshqaruvga yo‘naltirilgan pedagogik mexanizm sifatida shakllandi. Asosiy yo‘nalishlar zamonaviy ta’lim siyosati, raqamlashtirish jarayonlari va kompetensiyaviy yondashuvlar bilan uzviy bog‘liq holda rivojlandi.

Birinchi asosiy yo‘nalish - **raqamli pedagogik monitoring tizimi** hisoblanadi. Bu yo‘nalishda ta’lim sifati real vaqt rejimida elektron platformalar orqali kuzatiladi. Tarbiyachi har bir bolaning rivojlanish ko‘rsatkichlarini raqamli tizimga kiritadi va tizim avtomatik tarzda tahlil qiladi. Masalan, bola ranglarni tanish, shakllarni ajratish yoki so‘zlarni to‘g‘ri aytish bo‘yicha rivojlanish bosqichlari grafik shaklida ko‘rsatiladi. Agar bola uch oy davomida nutq faolligini oshirsa, tizim uni “ijobiy dinamika” sifatida qayd etadi. Yana bir amaliy misol sifatida ota-onalar mobil ilova orqali bolaning kunlik faoliyatini kuzatishi mumkin bo‘ladi: bola bugun nechta so‘z ishlatdi, qaysi o‘yinda faol ishtirok etdi kabi ma’lumotlar real vaqt rejimida ko‘rinadi.

Ikkinchi yo‘nalish - **kompetensiyaga asoslangan monitoring tizimi**dir. Bu yondashuvda bola bilim emas, balki kompetensiyalar asosida baholanadi. Masalan, bola mustaqil ovqatlanishni o‘rgansa, bu “hayotiy ko‘nikma kompetensiyasi” sifatida qayd etiladi. Agar u rasm asosida hikoya tuzsa, “nutq kompetensiyasi” rivojlangan deb baholanadi. Amaliy jarayonda tarbiyachi har bir faoliyatni alohida indikatorlar asosida kuzatadi. Masalan, “Men bog‘chaga keldim va do‘stim bilan o‘ynadim” kabi to‘liq gap tuzgan bola ekspressiv nutq kompetensiyasida yuqori natija ko‘rsatadi. Yoki bola guruhda o‘yin qoidalariga rioya qilsa, bu ijtimoiy kompetensiya sifatida baholanadi.

Uchinchi yo‘nalish - **pedagogik diagnostika asosidagi monitoring**dir. Bu mexanizmda bolalarning rivojlanishi maxsus kuzatuv va tahlil orqali aniqlanadi. Testlar emas, balki tabiiy faoliyat jarayoni asosida baholash amalga oshiriladi. Masalan, logoped bola bilan oddiy suhbat orqali uning nutq darajasini aniqlaydi. Agar bola “Men bog‘ga bordim” o‘rniga “Men bor bog‘” desa, bu grammatik rivojlanishdagi muammo sifatida qayd etiladi. Yana bir amaliy misol: bola rasmni ko‘rib faqat “bola” deb javob bersa, diagnostika

imrconf.com

natijasida uning ekspressiv nutqi past darajada deb baholanadi va individual reja tuziladi.

To‘rtinchi yo‘nalish - **integratsiyalashgan pedagogik monitoring tizimi**dir. Bu mexanizmda bir nechta mutaxassislar hamkorlikda ishlaydi. Tarbiyachi, psixolog va metodist birgalikda bolaning rivojlanishini tahlil qiladi. Masalan, bola darsda sust ishtirok etsa, psixolog uning sabr-toqati yoki ijtimoiy muhitini o‘rganadi, tarbiyachi esa uning ta’limdagi faoliyatini tahlil qiladi. Agar bola nutqida muammo bo‘lsa, logoped alohida korreksion ish olib boradi. Amaliy holatda bu tizim bolaning har tomonlama rivojlanishini kompleks baholash imkonini beradi. Masalan, bola rasm chizishda faol, lekin gapirishda sust bo‘lsa, bu holat alohida individual yondashuvni talab qiladi.

Beshinchi yo‘nalish - **o‘yin asosida monitoring va baholash tizimi**dir. Bu yondashuv maktabgacha yoshdagi bolalar uchun eng samarali usullardan biri hisoblanadi. O‘yin jarayonida bola tabiiy ravishda nutq va ijtimoiy ko‘nikmalarini namoyon qiladi. Masalan, “Do‘kon” o‘yinida bola “Men olma olmoqchiman” deb gapirsa, uning ekspressiv nutqi rivojlanganligi aniqlanadi. “Shifokor–bemor” o‘yinida bola “Menga yordam bering, men kasalman” deb ayta olsa, bu uning muloqot kompetensiyasini ko‘rsatadi. Yana bir misol sifatida “Rang top” o‘yini orqali bola tez fikrlash va so‘z boyligi darajasi aniqlanadi. O‘yin davomida tarbiyachi bolani bevosita baholamasdan, uning tabiiy xulqini kuzatadi.

Maktabgacha ta’limda ta’lim sifati monitoringini takomillashtirish bir nechta nazariy yondashuvlarga asoslanadi. Ushbu yondashuvlar 2023–2025-yillardagi zamonaviy ta’lim islohotlari bilan bevosita bog‘liq bo‘lib, ular monitoring tizimini ilmiy va amaliy jihatdan mustahkamlaydi.

Birinchi nazariy asos - **sistemali yondashuv nazariyasi**dir. Bu nazariyaga ko‘ra, ta’lim jarayoni yagona tizim sifatida qaraladi va uning barcha elementlari o‘zaro bog‘liq hisoblanadi. Amaliyotda bu shuni anglatadiki, bola rivojlanishi faqat bitta yo‘nalishda emas, balki nutq, fikrlash, motorika va

imrconf.com

ijtimoiy ko‘nikmalar birgalikda baholanadi. Masalan, bola rasm chizayotganda nafaqat chizish sifati, balki u haqida gapira olishi ham baholanadi. Agar bola “bu uy” deb oddiy javob bersa, lekin “bu katta uy, unda mening oilam yashaydi” deb tushuntirsa, bu tizimli rivojlanishning yuqori darajasi sifatida baholanadi.

Ikkinchi nazariy asos - **kompetensiyaviy yondashuv nazariyasi**dir. Bu yondashuvda bola bilimni yodlash emas, balki uni amalda qo‘llash orqali baholanadi. Amaliy misol: bola o‘z kiyimini mustaqil kiysa, bu “o‘z-o‘ziga xizmat kompetensiyasi” sifatida qayd etiladi. Yoki bola do‘sti bilan o‘yin davomida kelishuvga erishsa, bu “ijtimoiy kompetensiya” sifatida baholanadi. Nutq jihatdan esa bola “Men o‘ynashni xohlayman” deb to‘liq gap tuzsa, bu uning ekspressiv nutq kompetensiyasi rivojlanganini ko‘rsatadi.

Uchinchi nazariy asos - faoliyat nazariyasi (activity-based approach)dir. Bu yondashuvda bola faoliyat jarayonida rivojlanadi deb qaraladi. Amaliyotda bu o‘yin, mehnat va muloqot orqali amalga oshiriladi. Masalan, “Do‘kon” o‘yinida bola sotuvchi rolini bajarib, “Sizga nima kerak?” deb so‘rasa, bu uning nutq faoliyatini rivojlantiradi. Yoki “Oshxona” o‘yinida bola “Men sho‘rva pishiryapman” deb gapirsa, bu faol nutq shakllanishini ko‘rsatadi.

To‘rtinchi nazariy asos - **shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv nazariyasi**dir. Bu yondashuv har bir bolaning individual xususiyatlarini hisobga olishni talab qiladi. Amaliy misol: bir bola juda faol, lekin tez gapiradi va xatolar qiladi, ikkinchi bola esa sust, lekin to‘g‘ri gapiradi. Shunga qarab har biriga alohida yondashuv tanlanadi. Faol bolaga nutqni sekinlashtirish mashqlari beriladi, sust bolaga esa muloqotni faollashtiruvchi o‘yinlar qo‘llaniladi.

Beshinchi nazariy asos - **kommunikativ yondashuv nazariyasi**dir. Bu yondashuvda asosiy e’tibor muloqotga qaratiladi. Amaliy misollar: bola telefon o‘yini orqali do‘sti bilan gaplashadi, “Salom, nima qilyapsan?” kabi iboralarni ishlatadi. Yoki guruh ichida “Men bugun bog‘chada rasm chizdim” deb o‘z

imrconf.com

fikrini erkin ifodalaydi. Bu jarayon bolaning ekspressiv nutqini tabiiy muloqotda rivojlantiradi.

XULOSA

Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida ta’lim sifati monitoringini takomillashtirish bugungi kunda ta’lim tizimining eng muhim strategik yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. 2023-2025-yillar davomida amalga oshirilgan islohotlar natijasida monitoring tizimi tubdan modernizatsiya qilinib, u an’anaviy nazorat shaklidan rivojlantiruvchi va tahliliy pedagogik mexanizmga aylantirildi.

O‘rganilgan materiallar shuni ko‘rsatadiki, zamonaviy monitoring tizimi raqamli texnologiyalar, kompetensiyaviy yondashuv, pedagogik diagnostika, integratsiyalashgan kuzatuv hamda o‘yin asosidagi baholash kabi yo‘nalishlar asosida rivojlanmoqda. Ushbu yo‘nalishlar ta’lim jarayonini real vaqt rejimida tahlil qilish, bolalarning individual rivojlanish darajasini aniqlash va pedagogik jarayonni optimallashtirish imkonini bermoqda.

Shuningdek, nazariy asoslar - sistemali, kompetensiyaviy, faoliyatga yo‘naltirilgan, shaxsga yo‘naltirilgan va kommunikativ yondashuvlar monitoring tizimining ilmiy-metodik poydevorini tashkil etadi. Bu yondashuvlar amaliyotda bir-biri bilan uyg‘unlashgan holda qo‘llanilganda ta’lim sifatini sezilarli darajada oshirishga xizmat qiladi.

Umuman olganda, maktabgacha ta’limda monitoring tizimini takomillashtirish bolalarning har tomonlama rivojlanishini ta’minlash, pedagogik jarayon samaradorligini oshirish hamda ta’lim sifatini xalqaro standartlarga yaqinlashtirishda muhim ahamiyatga ega. Shu sababli, kelgusida ushbu yo‘nalishda raqamli texnologiyalarni yanada keng joriy etish va pedagoglarning monitoring bo‘yicha kompetensiyalarini rivojlantirish dolzarb vazifa bo‘lib qoladi.

imrconf.com

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasi. “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonun (yangi tahrir). 23.09.2020. Toshkent.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “O‘zbekiston – 2030” strategiyasi to‘g‘risidagi Farmoni. 11.09.2023. Toshkent.
3. O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta’limi vazirligi. “Maktabgacha ta’lim va tarbiya davlat standarti”. Toshkent, 2022.
4. Karimova M., Abdullayeva D. “Maktabgacha ta’lim pedagogikasi va metodikasi”. Toshkent: O‘qituvchi nashriyoti, 2019.

imrconf.com